

סוכה תחת האילן (ב)

נענוע כלל וכדאוקימנא לה בשחצטן היינו שקללן ומאי או שקללן פירוש או שקללן כמשפט דהיינו קללן ונענוען אף על פי שאין הסיכוך הרצה מהם כשרה עכ"ל.

אך השואל (במשו' ברכת אברהם שם) בתו"ד עמד בזה ותמה וז"ל אי אמרת דקליצה לא מהניא אלא בנענוע חדא דאם כן נפקא לה מתניתין כולה מפשטה, ועוד הניחא לשמואל דקאמר נריך לנענוע אלא לרב דאכשורי מכשר בלא נענוע מאי איכא למימר כו' עכ"ל.

וביפה עינים יישב ע"פ המבואר בירושלמי (ה"ה) דאף לרב דלא זעי לנענוע, אך היינו דוקא בהדלה עליה תחילה על דעת לקוץ לבסוף, וא"כ אף לרב יל"פ דאם היה הסיכוך מרובה מהני לקוץ אף שלא היה דעתו לכך, וסיפא או שקללן היינו כשמעיקרא היתה דעתו לכך יעו"ש.

והאור שמח (פ"ה מסוכה הי"ג) תי' דרב מוקי לרישא דמתני' בשלפינהו מישלף דמודה רב דלא חשיב מעשה לדין תעשה ולא מן העשוי אף דחשיב תלוש להכשר וכדמוקי לקמן (יא ב) ברייתא דהדלה עליה [והא דפריך לרב רק מצרייתא ולא מממתניתין, משום דצמתניתין אינו מפורש] יעו"ש.

והנה לשיטת הרמב"ם מבואר, דהיכא דלא קללן דהוי סכך פסול בעצמותו, לא מהני אף רוב סכך כשר, ורק היכא דקללן, דפסולו משום תעשה ולא מן העשוי, מהני רוב להכשיר.

וביאר האחרו' [יעוין בשערי ישר (ש"ג פי"ט) ועוד] דס"ל להרמב"ם דציטול ברוב לא מהני להשלים שיעור דליילתה מרובה^א, ולהכי בסכך פסול בעצמותו לא מהני רוב, אך היכא דקללן דהפסול רק מדינא דתעשה ולא מן העשוי, דיסוד הדין דבעינן עשייה לשם סוכה, כל דרוב הסכך נעשה לשם סוכה, חשבינן לכל הסוכה כנעשית לשם סוכה [וז"ל הגרש"ש שם, לענין עשייה כל שרוב העשייה היה לשם הכשר סוכה חשבינן שנעשית הסוכה לשם סוכה מתכשרין בזה גם בדי האילנות, וכעין שמצינו לענין תקרת בית שאין עליה מעזיבה דלצ"ה סגי אם נוטל אחד בינתיים דאז מתכשרים גם הנסרים שהם פסולים משום תעשה ולא מן העשוי עכ"ל, ויעוין עוד שם בבואר שיטת הרמב"ם].

שיטת הרמב"ם - צשיטת הרמב"ם מצינו כמה דרכים, דהנה מדברי הרמב"ם בפירוש המשנה (לקמן במתני' הדלה עליה את הגפן) נראה דפירש דחצטן היינו תלשן, וכן פירש רבינו חננאל כאן [וכן הוצא הך פי' ברש"י, ולפנינו דחאו, אך בתשו' רבנו אברהם בן הרמב"ם (סי' כט) כתב וז"ל שמעתי שהרב רבנו שלמה הנרפתי ז"ל כך פירש חצטן קללן אבל לא ראיתי דבריו בזה הענין עכ"ל] וז"ל אם היה הסיכוך הרצה מהן כשרה, ובתנאי שיקללם, שאם לא קללן ינטרף סכך כשר לסכך פסול ופסולה, לפי שאסור לסכך בנמה המחובר מטעם שיתבאר לקמן, ואמרו או שקללם כשרה, בתנאי שינידס ויניעם אחרי קליצתן ואח"כ תהיה כשרה כו' עכ"ל, ויש מהאחרו' דנקטו כן אף בכוונת הרמב"ם בחיבורו (יעוין בכס"מ פ"ה מסוכה הי"ג ועוד) וכ"ה בתשובת רבנו אברהם בן הרמב"ם (ברכת אברהם סי' כט) [ויעו"ש שכתב עוד וז"ל אבא מארי ז"ל בתחלת ימיו לא היה מפרש חצטן קללן והפירוש שלו על גמרא מסכת סוכה פירש בו חצטן פירושא אחרתא כדעת מקלת המפרשין ואני תיקנתי אותה על החיבור בלואתו ז"ל ופרשתי חצטן קללן כו' עכ"ל, ואף דבפיה"מ מבואר (בכתה"י הרמב"ם) דחצטן היינו קללן אך פירוש הרמב"ם לגמרא נכתב קודם פירושו למשנה^א].

והנה רש"י דחה פי' זה וז"ל דאי מחובר הוא מאי אהני ואי תלוש הוא הא קתני או קללן, מכלל דרישא מחוברים, ועוד אי תלוש הוא לילתה מרובה מחמתה אמאי לא הלא נפלו על הסכך, וגבי הדלה עליה אמאי זעי סיכוך הרצה מהן עכ"ל, ובדעת הרמב"ם ביאר האחרו', דמיירי בתלשן לגמרי דתלוש הוא (ודלא כפירוש הרי"ד דלעיל) ומ"מ אכתי בעינן לרוב סכך כשר, כיון דלא נענוע ופסול מדינא דתעשה ולא מן העשוי (ויעוין להלן בגדר הדברים).

ומשה"ק רש"י דהלא נפלו על הסכך, וס"ל לרש"י דהוי כנענוע, כתבו האחרו' די"ל דבעינן נענוע בידים, ומה שנפלו מאליהם על הסכך ל"ח מעשה סיכוך [אך רש"י נקט דכיון דע"י קליצתו נופלים על הסכך, חשיב כמעשה סיכוך בידים].

והא דתני בסיפא או שקללן, ביאר הכס"מ וז"ל מתניתין דהדלה עליה הכי מיפרשא אם היה הסיכוך הרצה מהן כשרה בלא

^א כמבואר בהקדמת הרמב"ם לפירוש המשנה וז"ל חצרו הגאונים הפירושים המרובים, אבל לפי ידיעתנו לא יכל אף אחד מהם להשלים פירוש כל התלמוד כו' וכאשר עברו הדורות עד זמנינו נהגנו כפי שמלאנו קודמינו כו' אספתי מה שנודמן לידי מהגהות אבי וז"ל וזלחו בשם רבינו יוסף הלוי ז"ל וחי' ה' כי הבנת אותו האיש בתלמוד מפליאה כל מי שמתבונן בדבריו ועומק עיונו, עד שאפשר לי לומר עליו לפניו לא היה מלך כמוהו בשטחו, גם אספתי כל ההלכות שמלאתי לו בפירושו בעצמו, וגם מה שנראה לי אני מן הפירושים כפי חולשת יכלתי ומה שהשגתי מן הלמודים, וחברתי פירושים על שלשה סדרים מועד ונשים וזיקין, חוץ מארבע מסכתות שאני משתדל עמה לכתוב בהם משהו, וטרם מלאתי פנאי לכך, גם פירשתי את חולין לגודל הצורך לה, וזה הוא עסקי שעסקתי בו עם למוד כל מה שלמדתי עכ"ל [ולפנינו נשתיר מפירוש הרמב"ם לגמרא רק פירוש מסכת ראש השנה].

^ב ודגרש"ש (לעיל שם) ביאר (בשיטת הרמב"ם) משום דאין המיעוט נמשך אחר הרוב אלא היכא דיש דין בהרוב להועיל בזה לעצמו בלי הצטרפות המיעוט (ויעוין עוד בדברי הגרש"ש לקמן שם בפ"ט וז"ל) [וגבי מחובר ביאר הגרש"ש (בפי"ט שם) דמיירי אף באיכא בסכך הכשר כשיעור, דמ"מ הסכך הפסול מצטלו כשיטת הראב"ה, אלא דהתם ל"ש ציטול ברוב כיון דהסכך המחובר ניכר יעו"ש עוד, ולכאו' לפ"ז בשאר סכך פסול נמי יש לבאר דהיינו משום דניכר, דסתמא דמילתא לעולם כל סכך פסול ניכר, דאין גידולו מן הארץ או דמקצ"ט (מלצד בגוונא דקצ"ט תליא במחשבה, וחישב על מקלת וכיו"ב, דבכה"ג משכח"ל דאין הסכך הפסול ניכר)].

וכתבו האחרו' דהא דמזואר בדצרי הרמב"ם, דעירב סכך פסול וסכך כשר פסולה אף דהרוב מן הכשר, ע"כ מיירי דהפסול נכרך לשיעור זילתה מרובה, דאל"כ אי תתערב מחט אחת בסכך הכשר תפסלנו [והוא לב' הדרכים הנ"ל בשיטת הרמב"ם, ויעוין להלן בשיטת הראמ"ה].

שיטת הראמ"ה בדעת הרמב"ם והרי"ף - רבנו אברהם מן ההר פירש שיטת הרמב"ם והרי"ף באופן מחודש, יעוין שם דהאריך טובא, ומזואר בדצריו לכל היכא דסכך פסול וסכך כשר מעורבין, אף היכא דיש בכשר שיעור זילתה מרובה פסולה, ובטעמא דמילתא ביאר הראמ"ה שם דכה"ג חשיב דאף הסכך הכשר לא נעשה לשם סוכה, וז"ל סיכוך פסול אינו יכול להתבטל, דהא הואיל ופסול הוא ניכר הוא לעולם בין הכשר, שזה ניכר מחמת פיסולו והאחר ניכר מחמת הכשרו, והו' להו' כשני מינין שנתערבו בגון חטה ושעורה שניכרים, והואיל וסכך הסוכה צעירוב שניהם ונטרפו ונתערבו שניהם יחד בסיכוך אף על פי שהכשר מרובה מן הפסול ואם נחשוב הפסול כאויר תהא זילתה מרובה מחמתה אפילו הכי פסולה, שהרי זה הסיכוך לא נעשה לשם סוכה שהרי סיכוך פסול מעורב זה, ומה שהוא פסול אינו יכול להיות לשם סוכה, דנהי נמי דבסיכוך כשר לא צעין לשם סוכה כדאמרינן סוכה ישנה ב"ה מכשירין, התם הוא דלשם סוכה מיהא נעשה, ויכול להיות לשם כל סוכה, ואפילו לסוכה צחה, אבל אם כשסוכה הוא פסול צעין שיעשה אחר כן דבר שיסכך לשם סוכה, והואיל ובסוכה נתערב סכך פסול וכשר יחד וסיככה צעירוב שניהם אף על פי שהסיכוך הכשר מרובה פסולה, שהרי אינה עשויה לשם סוכה עכ"ל.

[והנה הרי"ף והרמב"ם השמיטו אוקימתא דרבא וכתבו מתניתין בסתמא דהעושה סוכתו תחת האילן פסולה, אלא דעל מתניתין דהדלה עליה הביאו אוקימתא דחבטון, והראמ"ה שם ביאר, דלאוקימתא דחבטון הא דמכשר רבא כשחמתו של מאילן מרובה מזילתו היינו כשרק מקצת הסוכה תחת האילן, וחמתו מרובה מזילתו היינו חמתו בסוכה מרובה מזילתו בסוכה, וכיון דכתבו הרי"ף והרמב"ם לישנא דעושה סוכתו תחת האילן, דמשמע שכולה תחת האילן, ממילא צכה"ג לעולם פסולה, וז"ל ושני ליה בשחבטון, כלומר כי שרי רבא הכי מיירי שכל הסוכה אינה תחת האילן אלא קצתה, ואותו הסיכוך עומד יחד בעצמו ואינו מעורב עם הכשר ואין בו כדי שיאסור אילו היה אויר, וזילתו של סיכוך הכשר הוא מרובה מחמתה של סוכה אילו לא סיכך בה עוד, וכי האי גונא דהא סיככה לשם סוכה כלומר דדבר כשר הוא הסיכוך בלא עירוב סיכוך פסול, והואיל והפסול עומד בעצמו חשבינן ליה כפרוץ וכשירה, והואיל ורבא צכי האי גונא אמרה למילתיה, ועושה סוכתו תחת האילן שעשאה כולה תחתיו משמע וכי האי גונא אין לה הכשר, לא הו' רבא הרי"ף והר"ם להביאה, שמה שיוצא מדצריו מספיק הא דהדלה עליה את הדלעת דהיא היא עכ"ל, ויעוין שם בכל אריכות דצריו].

שיטת המאירי בדעת הרמב"ם - המאירי הביא הך פי' בשיטת הרמב"ם ודחאו, וז"ל לגדולי המחברים ראיתי שלא הזכירו ענין חבטון כלל אלא זו שתחת האילן כתבו במוחלט שפסולה ולא הפרישו בין שלו מרובה לזלו מועט כו', וראיתי מי שמפרש בדצריהם שהם מפרשים חבטון כמו קלפן וכל שלל האילן היה מרובה מחמתו נריך נענוע אחר קליפתו הא אם היתה חמתה מרובה אין נריך נענוע ואין נראה כן שהרי בסוגיא העמידו זו שצהדלה עליה שאם היה הסכך מרובה מהם כשרה וכן בחבטון ונאמר בהם אח"כ או שקלפן כלומר או שלא היה הסכך מרובה אלא שקלפן אלמא חבטון לחוד וקלפן לחוד, אלא שגראה לדעתם שאין פוסקין ענין חבטון כלל ולא נאמרה לדעתם אלא דרך סוגיא ומשא ומתן, אלא שאני תמה האריך יפרשו או שקלפן דמשמע דקמייתא בלא קליפה כשרה והא קא מנטרף וכו' ונראה לי שהם מפרשים אם היה הכשר מרובה מהם עד שנעשה זילתו מרובה בלא צירוף הפסול ושאף הפסול היה חמתו מרובה או שאם היה נריך לצירוף שקלפן ונענוע כשרה עכ"ל.

שיטת הראב"ד והמגיד משנה בדעת הרמב"ם - הראב"ד (פ"ה מסוכה ה"ג) נקט בשיטת הרמב"ם בחיבורו באופ"א, דהנה ז"ל הרמב"ם (פ"ה מסוכה ה"ב) העושה סוכתו תחת האילן כאילו עשאה בתוך הבית, הדלה עליה עלי האילנות וצדיהן וסיכך על גבן ואחר כך קלפן, אם היה הסיכוך הרבה מהן כשרה, ואם לא היה הסיכוך שהיה כשר מתחתו הרבה מהן נריך לנענוע אותן אחר קליפתן כדי שתהיה עשויה לשם סוכה (ה"ג) עירב דבר שמסככין בו דבר שאין מסככין בו וסיכך בשניהם אף על פי שהכשר יתר על הפסול פסולה, סיכך בזה לעצמו וזה לעצמו זה צדד זה, אם יש בסכך פסול שלשה טפחים במקום אחד בין באמצע בין מן הצד הרי זו פסולה (ה"ו) סיכך בדבר פסול ודבר כשר זה צדד זה ואין במקום אחד מסכך הפסול רוחב שלשה טפחים אלא פחות, אם היה כל הסכך הכשר יתר על כל הסכך הפסול כשרה, ואם היה זה כמו זה בצמזום אף על פי שאין במקום אחד שלשה הרי זו פסולה מפני שסכך פסול כפרוץ הוא נחשב.

וכתב הראב"ד (בה"ג) וז"ל ראיתי שנה דדבר זה שתי פעמים והוא יאו ממה שאמרו בגמרא וכי סיכוך הרבה מהם מאי הוי והא קא מנטרף סכך פסול וכו' ומשני בשחבטון והוא מפרש זה המחבר שהפרידן זה מזה הכשר בעצמו והפסול בעצמו ואם הלכה נקבל ואף על פי שיש להקשות עליו כו' עכ"ל, ומזואר דפירש בדעת הרמב"ם בחיבורו, דחבטון היינו הפרידן, דהיכא דהסכך הכשר והפסול מעורבין, לא מהני אף דרוב מן הכשר, וכמזואר להדיא בדצרי הרמב"ם בה"ו, אף היכא דסיכך בזה לעצמו ובה לעצמו, בזה מהני רוב, והכא מעיקרא ס"ד דמיירי במעורבין [ויעוין בלח"מ (ה"ב) דהוה פשיטא לגמ' דמיירי במעורבין דאל"כ מאי למימרא וכדפריך אשינויא דחבטון] ולהכי פרכי' דהא מנטרף סכך פסול צהדי סכך כשר, ומשני בשחבטון, דהיינו שהפרידן, וכיון דכל חד לחודיה קאי, בזה מהני רוב סכך כשר.